

**ZALA MEGYE TELEPÜLÉSEINEK KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSA
2014-BEN A STATISZTIKA TÜKRÉBEN**

A települési könyvtárak száma

A jellemzően kistelepüléses Zalában összesen 258 település található, köztük 10 város és 248 község. Valamennyi zalai község 5000 lakos alatti kistelepülés, és a 10 város közül 5 város lakosságszáma nem éri el az 5000 főt, vagyis szintén kistelepülések. Ez meghatározó szempont a könyvtári hálózat működtetése szempontjából.

A statisztikai adatszolgáltatás szerint 2014 év végén a települési könyvtárak száma nem változott az előző évhez képest, továbbra is 257 volt, de a fiókkönyvtárak és a KSZR ellátó központ külön jelentettek adatokat, így az adatszolgáltatók száma összességében emelkedett.

A városok között a megyeszékhelyen működött a megyei könyvtár, és 1 városrészi ellátást biztosító könyvtár (ZVMKK). A Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár szervezeti egysége volt a József Attila Városi Tagkönyvtár, valamint 4 fiókkönyvtár. A Zalaegerszegi Városrészek Művelődési Központja és Könyvtárának 1 fiókkönyvtára működött.

A további 9 városból 8 működtetett nyilvános városi könyvtárat (Nagykanizsa, Keszthely, Lenti, Letenye, Zalaszentgrót, Hévíz, Zalakaros, Zalalövő). Köztük Nagykanizsának 2, Lentinek 4 fiókkönyvtára is volt. Pacsa a megye legkisebb városa (lakossága 1768 fő), amely könyvtári információs és közösségi helyet működtetett, vagyis kistelepülési könyvtári szolgáltatást rendelt meg a megyei könyvtártól.

A 248 községből csak 11 település működtetett önállóan könyvtárat 2014-ben: Balatongyörök, Dobronhegy, Gelse, Gyenesdiás, Kehidakustány, Murakeresztúr, Sármellék, Szepetnek, Túrje, Vonyarcvashegy és Zalaszentgrót. 235 település könyvtári információs és közösségi helyet (a megyei könyvtártól rendelte meg a kistelepülési ellátást); 2 településen (Iborfia, Sénye) nem volt könyvtár.

TELEPÜLÉSI KÖNYVTÁRAK	2014-ben
Megyei könyvtár	1
Városi könyvtár	8
Városrészi könyvtár	1
Községi nyilvános könyvtár	11
Könyvtári információs és közösségi hely	236
Települési könyvtár összesen (fiókkönyvtárak és ellátó központ nélkül)	257

2014 végén 3 nyilvános könyvtárat fenntartó önkormányzat (Túrje, Kehidakustány, Dobronhegy) valamint Iborfia és Sénye is megállapodást kötött a megyei könyvtárral, így 2015-ben további 5 település részesül a KSZR ellátásban. Így minden zalai településen lesz könyvtári szolgáltatás.

Zala megye könyvtári hálózat működése

Zala megyében a KSZR szolgáltatást vette igénybe a települések 91 %-a. A Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár összesen 236 kistéleppüléssel kötött megállapodást a könyvtári szolgáltatások biztosítására, de a feladatot városi könyvtárakkal való feladatmegosztással végezte. Ezt indokolta a szolgáltató helyek nagy száma, valamint a városi könyvtárak korábban kialakult szoros kapcsolata a településekkel.

A megyei könyvtár közvetlenül 80 község és 1 városi könyvtár (Pacsa) számára biztosított kistéleppülési könyvtári ellátást. A keszthelyi Fejér György Városi Könyvtár 36, a Városi Könyvtár Lenti 50, a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár 43, a letenyei Fáklya Művelődési Ház és Könyvtár 26 községi szolgáltató hely ellátókönyvtára volt 2014-ben. Korábban még Hévíz város könyvtára is részt vett az ellátásban 5 településen, de 2014 második félévében ezt a feladatot a keszthelyi könyvtár vette át.

Kistéleppülési ellátás együttműködve a városi könyvtárakkal

Szolgáltató könyvtár	KSZR szolgáltatás	Ellátórendszeri szolgáltatás	Hálózatgondozás	Ellátott települések összesen
Fejér György Városi Könyvtár, Keszthely	36	3	4	46
Városi Könyvtár, Lenti	50			50
Halis István Városi Könyvtár, Nagykanizsa	43		3	46
Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár	81		1	82
Fáklya Műv. Közp. és Könyvtár, Letenye	26			26
Összesen	236	3	8	248

A szolgáltatás keretében valósult meg a könyvtári dokumentumok beszerzése, feldolgozása, kijuttatása a településekre; a kint lévő állomány gondozásának segítése, a könyvtári nyomtatvány és egyéb könyvtári felszerelések biztosítása, a helyismereti és közhasznú információk szolgáltatása, könyvtári rendezvények szervezése, közvetítése, a könyvtári alkalmazottak és a használók képzése, és a szakmai tanácsadás. Minden település számára szerveztek a szolgáltatást biztosító intézmények különböző rendezvényeket, elsősorban kulturális és közösségfejlesztő programokat. Folytatták a kistéleppülések működési körülményeinek javítását, a bútorok és technikai (elsősorban informatikai) eszközök beszerzését.

Az önálló működést választó 11 községi könyvtár számára a megyei könyvtár illetve nagykanizsai és keszthelyi városi könyvtárak nyújtottak segítő szolgáltatásokat (hálózatgondozás). E községi könyvtárak közül 8 szerzeményezett önállóan, 3 település továbbra is igénybe vette a keszthelyi Fejér György Városi Könyvtár ellátórendszeri szolgáltatásait, és nyilvános könyvtárként költségvetési forrásból rendelte meg a könyvtári ellátást.

Zala megye könyvtári ellátása a számok tükrében

Az önkormányzati könyvtárak összes alapterületének nagysága 2014 végén 22989 m² volt, 1 941 866 db-os dokumentumállomány, 3465 féle kurrens folyóirat és 796 számítógép állt a használók rendelkezésére.

A gyarapodás darabszáma megyei szinten 17%-kal volt magasabb, mint 2013-ban, az év folyamán összesen 57 749 db-bal növekedett a könyvtárak leltári állománya. A növekedést elsősorban a pályázatok tették lehetővé, így a Márai III, IV program és a TÁMOP-3.2.4.A-11/1 pályázat.

A gyarapításra fordított összeg 2%-kal volt magasabb, mint 2013-ban, a könyvtárak összesen 101 491 000 Ft-ot fordítottak dokumentum beszerzésre. Ebből a KSZR szolgáltatóhelyek számára összesen 63 690 000 Ft állt rendelkezésre 2014-ben, ami a megyei beszerzés 61% -a volt.

Az előfizetett kurrens időszaki kiadványok száma 10%-kal volt magasabb, mint az elmúlt évben. Ennek elsősorban az volt az oka, hogy a szolgáltatóhelyeken 2013-tól a források megnövekedése lehetővé tette az időszaki kiadvány előfizetések számának jelentős emelkedését: míg 2012 végén a 234 szolgáltatóhelyen összesen 911 előfizetés volt, 2013-ban 236 szolgáltatóhelyen 1633, 2014-ben 1827 előfizetés volt.

2014-ben 11 önállóan működő községi könyvtárból 6 településen nem is volt gyarapodásra fordított összeg. Ez azt mutatja, hogy ezeken a településeken önállóan nem képesek fejleszteni a könyvtárat, így érdemes megfontolni a szolgáltatás megrendelését.

A könyvtárhasználati adatok megyei szinten csak kis mértékben változtak: a regisztrált könyvtárhasználók száma 2014-ben 49269 fő volt, 4%-ot csökkent az előző évhez képest.

Ugyanakkor akik beiratkoztak, intenzívebben használták a könyvtárakat. A legjellemzőbb szolgáltatási forma továbbra is a kölcsönzés és helyben olvasás volt.

A személyes látogatások száma 6%-al emelkedett: 666 512 alkalommal keresték fel a beiratkozottak a könyvtárakat. A KSZR szolgáltatóhelyek esetében a nagyobb kínálat miatt népszerűbb a könyvtári szolgáltatás, mint az önálló községekben.

Ugyanakkor a megyei összesítés alapján a könyvtárakban, helyben egyre kevesebben interneteznek, (7%-al) kevesebb használatot regisztráltak a könyvtárak, mint az elmúlt évben, összesen 133454 alkalom volt. Ennek az az oka, hogy ma már a legtöbb családban van otthon internet és a mobilinternet is egyre elterjedtebb. Ha összehasonlítjuk a városok és a községek könyvtárainak internethasználatát, megfigyelhető, hogy a falvakban a személyes látogatók 40%-a még ma is internetezés céljából megy be a helyi könyvtárba, ott sokkal népszerűbb szolgáltatás, mint a városokban.

A távhasználatok (telefon, fax, OPAC, honlap) száma egyre emelkedik. Ezért fontos, hogy a könyvtárak fejlesszék a honlapon elérhető szolgáltatásaikat. A megyében összesen 1 209 670 alkalom volt a távhasználatok száma, ami 17%-al volt magasabb, mint 2013-ban. A falvakban továbbra is nagyon alacsony a távhasználat, ugyanakkor folyamatosan emelkedést

mutat, a könyvtári információs és közösségi helyeken 39% -kal több távhasználatot regisztráltak, mint az elmúlt évben.

A kölcsönzött dokumentumok száma a megye települési könyvtáraiban összesen 883 136 volt, és 619 775 db dokumentumot vettek kézbe helyben az olvasók. Az előző évi adatokhoz képest megyei szinten a kölcsönzések száma 3%-al, a helyben használatok száma 11%-al növekedett.

Egy regisztrált olvasó átlagosan 13 alkalommal kereste fel a könyvtárát az év során, 2-3 alkalommal internetezett, 18 dokumentumot kölcsönzött és 12 dokumentumot használt helyben.

Az összes beiratkozott olvasó 32%-a volt 14 év alatti. Számuk 3%-al csökkent, összesen 15 944 gyermekolvasót regisztráltak a zalai közkönyvtárakban. A személyes használatok száma a 14 év alattiak körében összesen 242 360 alkalom volt, ami az összes személyes használat 39%-a. Az összes személyes használatok számához viszonyítva a községekben nagyobb arányban voltak 14 év alattiak, közel 50%-os.

A kölcsönzött dokumentumok száma a 14 év alattiak körében 12%-al csökkent az elmúlt évhez képest, összesen 233 452 db volt. A helyben használt dokumentumok száma 2014-ben a 14 év alattiak körében 14 %-ot emelkedett, 229470 db volt, ami az összes helybeni használat 37%-a. Egy beiratkozott gyermekolvasó az év folyamán átlagosan 16 alkalommal kereste fel a könyvtárát, 15 db könyvet kölcsönzött ki, valamint 14 db-ot használt helyben.

A könyvtárközi kölcsönzéseket tekintve a beérkezett kérések és küldött kérések száma is csökkent 2014-ben. Összesen 3179 beérkezett kérést regisztráltak a könyvtárak. A más könyvtárba elküldött kérések száma összesen 4508 db volt 2014-ben Zala megyében. A könyvtárközi szolgáltatást biztosító könyvtárak elsősorban az eredeti dokumentumot küldték el a kérő könyvtárnak. A megyei könyvtárhoz 2014-ben 802 kérés érkezett be. A városi könyvtárak közül a nagykanizsaihoz érkezett be a legtöbb kérés 2014-ben, összesen 1331 kérés volt.

A zalai közkönyvtárakban összesen 78 851 referenz kérdést regisztráltak, az előző évhez képest 2 %-kal kevesebbet.

A zalai önkormányzati könyvtárakban 2014-ben összesen 3 980 rendezvényt tartottak. Ezek a programok összesen 204 545 résztvevőt regisztráltak. A rendezvények száma 38%-os emelkedést mutat az előző évhez viszonyítva. A rendezvények fele a könyvtári információs és közösségi helyeken volt. A megyei és a városi könyvtárakban a programok egy része NKA-s és TÁMOP-os pályázati támogatásból valósult meg.

Végezetül néhány viszonyszám: használó arány, dokumentumellátottság, települési ellátottság, beszerzési kvóta. Zala megye lakosságának 17 %-a könyvtárhasználó (használóarány), átlagosan egy lakosra közel 7 kötet (település ellátottsága), a könyvtárakban egy regisztrált használóra 39 kötet (használó-ellátottság) állt rendelkezésre. Állománygyarapításra a települések lélekszámát figyelembe véve, 1 lakosra vetítve 355 Ft-ot (beszerzési kvóta) fordítottak a megye könyvtárai.

Sebestyénne Horváth Margit

